

EMLÉKIRAT

A

FŐTISZTELENDŐ ÉS NAGYMÉLTÓSÁGU

HELV. HITV. ZSINATRA,

A HELV. HITV. FELEKEZETI TANITÓK

HELYZETÉNEK JAVITÁSA ÉRDEMÉBEN.

PÉCSETT,

NYOMATOTT IFJ. MADARÁSZ F. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1878.

**Csak helyben
használatra**

Nagyméltóságu és Főtisztelendő Zsinat!

Ha tiszta szívvvel és jó lélekkel akarjuk szolgálni a nevelés ügyét, melynek mi tanítók is munkásai vagyunk; ha őszintén óhajtjuk a vallásos s általában az iskolai nevelés felvirágzását: akkor az iskolai ügybuzgóság, lan-
katatlan szorgalom, kitartás s a minél tökéletesebb szak-
értelemre való igyekvés mellett, kell, hogy a tanító körül
is tekintsen, kell, hogy felismerje és — ha lehet — elhárítsa
azon akadályokat, melyek a szent hévvel és ügybuzga-
lommal felkarolt közhasznu munkálkodásának óhajtott
sikerét gátolják vagy éppen lehetetlenné teszik; kell,
hogy a maga rendes útján keressen orvoslást azon helyzet
javítására, mely önérzetét bántja, természetes jogaitól
megfosztja s ez által a csüggedésre, elkedvetlenedésre
készíti s lehangolván, szárnyaszegetté teszi hivatalában.

Igen! mert hangos ellenmondás van abban, hogy
p. o. jó kedvvel menjen növendékei közé s a siker remé-
nyével munkálkodjék az, kinek vállalai elhordozhatatlan
teherrel vannak megrakva; derült kedvvel tanítson az,
kinek kedélyét a mindennapi szükség s családjának insé-
ges állapotja fölött való aggodás, mint megannyi fekete
fellegek borították el; önálló egyéneket neveljen az, ki
maga is nyög a subordinatio minden önérzetet elnyomó s
a tanítói tekintélyt megsemmisítő súlya alatt; jogok gya-
korlására tanítson az, kinek csak valamivel van több joga
annál, hogy kötelességeit teljesítheti!

Vagy talán nem így áll a dolog a tanítók mostani helyzetét illetőleg? — Lássunk csak egy kis rajzot a hely. hitv. tanítók roppant elfoglaltatásáról s az annak megfelelő (vagyis inkább megnefelelő) jogi és anyag. helyzetéről.

Hogy a különben is nagy elfoglaltatással járó tanítói hivatal csak az utóbbi 10—15 év alatt is mennyi új tennivalóval lett elhalmozva és túlterhelve: legyen elég felemlíteni, miszerint az eddigi templomi, temetési és iskolai teendők sorába még a következő tanítványok sorakoztak hivatalunk munkakörének keretébe: rajztanítás, testgyakorlat, alkotmánytan és mértan tanítása, a faiskola kezelése, ismétlő iskolások oktatása, a házi ipar tanítása. Még nehezebbé teszi azonban a helyzetet azon körülmény, hogy a mindennapi iskolások tantárgyait (nem mint eddig négy, hanem a meghosszabbított tanfolyam kivánalma szerint) heten osztályban kell tanítanunk. Csoda-e aztán, ha ily körülmények között p. o. az annyira fontos írás, olvasás, számolás és vallástan tanítására egy-egy héten osztályonként, a legjobb akarat mellett is, alig szentelhetünk többet egy-egy óránál? Ennyi tanóra, ily életbevágó és fontos tantárgyaknál roppant kevés, és mégis — a többi sokféle tantárgy és teendők mellett — e kevés is tulságos megterheltetésébe (hetenkénti 30—35 tanórájába) kerül a tanítónak. Valóban sajnálatra méltó szomorú körülmény, hogy e fontos tantárgyak, a tanidőnek ilyenmü elfoglalásolása miatt, népiskoláinkban kellően felkarolva nem lehetnek s ily káros megszorításokban részesülnek; pedig a tanító többet nem tehet, hiszen az ismétlő iskolások tanórái miatt már az eddigi heti szünidejétől is megvan fosztatva. Ez az egyik baj, mely — különösen a vallási tantárgyakat illetőleg — sürgős orvoslást igényel.

A tanítók jogi helyzetére vonatkozólag is, sajnós, hogy semmi örvendeteset nem mondhatunk. A hivatalbeli tisztnek s kötelességnek és a rájuk rótt egyházi és iskolai adó mérvének megfelelő jogokat hasztalan keresnénk a tanítói állásban. Így p. o. az egyházközségi presbyteriumban és iskolaszékben jegyzőkönyvet vezethet ugyan, de szavazati joggal nem bír a tanító. Egyházmegyei gyűléseken, mint alkotótaggal, csak elvétve találkozhatni tanítóval; akárhányszor megtörténik (p. o. nálunk Dunántúl), hogy a leányegyházakbeli gondnokok szavazatképes alkotó tagjai az egyházmegyei közgyűlésnek, de a praeorans tanító — ki azoknak oktatója, vezetője, tanácsadója — nincs felrúháza szavazhatási joggal. Az meg éppen példátlan eset, hogy valaki a tanítók közül egyházkerületi közgyűlésekre küldettség fel képviselőnek; pedig mily számtalan oly nemű tárgy fordul ott elő, melyeknek megvitatásánál nagyon is illetékes volna a nevelés- és iskolaügygyel legközvetlenebbül foglalkozó tanító. Sőt többet mondunk! az egyházmegyei s még különösebben az egyházkerületi tanügyi bizottmányokban is nagyon csekély mérvben, a kerületi vagy egyetemes tanügyi bizottmánynál legtöbb helyen egyáltalában nincsenek képviselve a tanítók s ez az oka többnyire, hogy a tantervek, tankönyvek megállapításánál, az iskolai rendtartások, némely szabályrendeletek megalkotásánál oly sok paedagogia-ellenes s inkább az iskolai nevelés és oktatás hátrányára, nem ritkán a tanító lealacsonyítására és tekintélyének kisebbitésére szolgáló intézkedésekkel és rendeletekkel találkozunk. Ez a másik baj, a mi szinte sürgős orvoslást igényel.

A mi végre a tanítók díjazását és anyagi helyzetét illeti: köztudomásu dolog, hogy a tanítók legnagyobb része oly csekély jövedelemmel bír, hogy abból, hacsak — a legtöbbször hivatala hátrányára szolgáló — mellék-

kereset után nem lát: mint családos tanító, sorsához illő tisztességgel magát fenn nem tarthatja; még kevésbé, ha p. o. szép tehetségű gyermekei vannak, kiket apai kötelességéhez hiven tanítatnia kellene.

A tanítói új konventio alapításoknál is, sajnos! legtöbb helyen az országos törvényben megállapított 300 frt. minimum vétetik tekintetbe. Ennél többet nem kap a felekezeti tanító sem, kire pedig — a vallási tantárgyak tanítását nem is említve — a rendes iskolai foglalkozáson kívül templomi és (a stóllával eléggé nem díjazott) temetési szolgálat is van bizva. A mi csekély fizetésjavítás némely helyen történt is, közel sem áll arányban azon munkával, a mennyivel a tanítói hivatal az utóbbi időben elhalmoztatott. Szomorú példa erre az ismétlőiskolásokért díjazás. Nálunk ugyanis (Dunántul) 50 kr. tandíjt kap a tanító egy-egy ismétlő iskolás után, és így a legnagyobb többséget tevő kisebb egyházakbeli tanítók (nem lévén több növendékük 6—10, vagy legföllebb 20-nál): egész évi munkálkodásukért, mely tölre heti 5, nyárra 2—2 órai tanításban van megállapítva, 3—5 vagy legföllebb 10 forintot kapnak az ismétlő iskolások után. Ismételjük: egész évre! Hol van itt a foglalkozás mérvének megfelelő díjaztatás? -- Hiszen, ha a hivatalbeli többi foglalataskodásért a csak tengődésre való 300 forintot számítjuk is évi díjazásul: ehhez s az ismétlő iskolások tanórájához mérve, legalább is 30—35 forintban kellene megállapítani az évi járandóság minimumát!

Ide járul még az is, hogy bizonyos konventio részleteket az egyes adózóktól külön-külön kellvén beszédni: roppant alkalmatlansággal, időpazarlással, — nem ritkán — boszúsággal és keserőséggel juthat ahhoz a tanító. Van sokszor mit hallani az iskolás gyermeknek a szülők

részéről a tanító „telhetetlensége“, „lelketlensége“ sat. ellen, ha tőlük a tanító a tandíjakat s egyéb konventio-tartozásokat követeli. Már csak ezen egy körülmény is elegendő arra, hogy vizályt, kedvetlenséget, sokszor megvettetést eredményezzen osztályrészéül a tanítónak; nem is említvén, hogy a szülőkkel ellenkezésbe jött tanító rendszeren elveszíti növendékeinél a sikeres előmenetelre oly annyira nélkülözhetetlen bizalmat, szeretetet, vonzódást és ragaszkodást.

Mielőtt részletekben is kifejeznők óhajtasainkat, szabad legyen még előzőleg itt némely dolgot általában felcmlíteni.

Korunkban, midőn a tanítók képezdéből, tanítói oklevéllel s így a szakképzettség alapfeltételeivel lépnek ki az életbe: kívánatos, hogy a gyámkodás s a folytonos ellenőrzés kellemetlenségeitől s egyéb a kiskoruságra emlékeztető, vagy a korszellem által már elítélt helyzettől felmentve, nagyobb önállósággal forgolódhassanak hivatalukban. Az olyan egyházi törvények vagy statutumok p. o., melyek kiszabják, hogy milyen ruhába menjen a tanító a lelkészhez vagy a templomba; hogy egy napot is el ne mulasszon predikátorja engedelmé nélkül; hogy (mint p. o. Dunántul) a vesszőt az iskolában zárt helyen, szekrényben tartsa; hogy a templomban a pulpitus mellől, a gyülekezet közepette (de a katedrán kívül) olvasson fel postillás könyvből vagy bibliából egyes részleteket sat. sat.: mind oly dolgok, melyek a tanítói tekintélyen érzékeny csorbát ütnek s a tanítót szabadabb mozgásában, önállóságában gátolják, önérzetét s paedagogiai érzékét s készségét kellemetlenül érintik. —

Vagy alkalmas a tanító hivatalára, vagy nem. Ha alkalmas: nem kell lenyügözni ilynemű, önérzetét és szabad mozgását sértő intézkedésekkel; ha nem alkalmas: akkor nem korlátozni, hanem inkább elbocsátani kell, hogy lehetőségének és vonzalmának megfelelő más munkakörbe állhasson.

A lelkészhez való viszonyában is ne legyen a tanító szolgálai alárendeltségre kárhóztatva. Állapíttassék meg e viszony a kölcsönösség, az iskolai nevelés s a tanítói tekintély és önállóság követelménye szerinti oly módon, hogy a tanító a hivatalban a lelkésznek igazi szolgatársa legyen s ne alatta, hanem — mint a hivataláért egyedül felelős egyén — mellette működjék.

A templomi szolgálat helyére vonatkozólag s nemkülönben a tanítók jogi helyzetét illetőleg, tisztába kell jönnünk azzal a kérdéssel: vajjon egyházi ugynevezett „belső ember“-e a tanító vagy világi egyén? vagy talán Mahomed koporsója, mely az ég és föld (az egyházi és világi elem között) lebeg folytonosan? — Mert ha világi egyén: akkor nemcsak a katedrában nincs helye, de a templomi s temetési többi szolgálataiban és az iskolások vallásos oktatásában eddig folytatott szerepére is illetéktelen. Ha pedig egyházi egyén (a minőnek mi felekezeti tanítók, az általunk teljesített munka természeténél fogva tartjuk magunkat): akkor mivel van vagy lesz indokolva, hogy p. o. a halotti búcsúztató felolvasásakor, vagy a prédikáció elmondásakor tőle, tekintélyének rovására, az illetékes helyek megvonattatnak? mivel van vagy lesz indokolva, hogy a tanítók a presbyteriumban, egyházmegyei és egyházkerületi köz- és tanügyi bizottsági gyűléseken, a sokat hangoztatott presbyteri rendszer dacára is, kellően képviselve s

szavazati joggal felruházva és alkotó tagokul elismerve nem lesznek?

Ez általános megjegyzés s a fentebbi indokolásból kifolyólag, mi alulirt b.-somogyi helv. hitv. egyh.-megyei tanítók tiszteletteljesen s őszinte bizodalommal kérjük a Nagyméltóságú és Főtisztelendő Zsinatot, kegyeskedjék az alkotandó új egyházi törvényekben kimondani, hogy:

1. Az anyaegyházakban a mindennapi iskolások hittani és confirmatioi oktatását, — az isméltő iskolásoknál pedig minden vallási tantárgy tanítását ezentúl a lelkész teljesítse. — Az eltöröndő köznapi déleesti isteni tisztelet órái helyett áldásosabb s a gyülekezetbeni tiszteltetését és becsültetését inkább előmozdító munkát alig vállalhatna a lelkész, mintha a gyenge növendékek valláserkölcsi nevelése által azok bizalmát, vonzalmát és szeretetét megnyervén, ezáltal rájuk későbbben könnyebben hathat üdvös terveinek foganatosítása és a hanyatlásnak indult valláserkölcsei élet megjavítása érdekében.

2. Prédikálni az anyaekleziabeli tanítónak évenként rendszeren csak háromszor (p. o. karácsony, husvét és pünkösöd első napja délutánján, vagy az illető lelkész ural előre megállapítandó időben) legyen köteleessége. Ha egyszer-máskor ezenkívül a lelkészt helyettesíteni kellene: hagyassék saját tetszésére a tanítónak olvasni vagy könyv nélkül prédikálni. Ezt aztán, valamint szükség esetében a hétköznapi könyörgeések teljesítését is éppen úgy a viszonyosság és kölcsönösség szempontjából tartozik a tanító megtenni, mint hogy a lelkész is helyettesítendi őt akadályoztatása esetében mind az iskolában, mind a temetéseknél.

3. Egy tanító 80 növendéknél többet ne

tanítson. Ha a növendékek ennél többen vannak, az egyház segédtanítóról gondoskodjék.

4. A köznap délelti isteni tisztelet, az esztendő utolsó napját kivéve, megszüntettesék.

5. A tanítói fizetés minimuma (lakás, kert s elegendő tüzfán kívül) 500 forint. Ezt a presbyterium lehetőleg évnegyedenkénti részletekben pontosan szolgálta ki a tanítónak. Hol a tanítónak netán ennél több fizetése volna, az semmi szín alatt kevesbithető ne legyen.

6. A segédtanító fizetése (lakás, fűtés és élelmezésen kívül) legalább 50 forintban állapítatik meg. E fizetés a gyülekezeti tagok s az iskolások számához és — hol a rendes tanítónak kell fizetni — ennek konvenciója mértékéhez képest 100 forintig nagyobbíthatatik.

7. Az ismétlő iskolások tanításáért, a nekik adott tanórák számához illő külön fizetés állapítatik meg. E fizetés a legkisebb eklézsiában sem lehet kevesebb 30 forintnál, mely összeg a gyülekezet nagysága s a növendékek száma szerint szaporíttatik 60 forintig.

8. Elrendeltetik az ingyen iskoláztatás vagyis a tandíjmentesség. A tanító az eddigi tandíjakért az egyház által egy summában adandó megfelelő pénzüsszeggel és gabonával kárpótoltassék.

9. Az államszegélyből ezentúl egyházmegyénként tanítói özvegy-árvák vagy özvegy-árvagyámintézetek is részesülnek; nem nyervén az előbbi időből hátramaradt özvegy-árváink semmi gyámpénzt az országos tanítói nyugdíjintézetből.

10. A tanító az ő hivatalába a lelkészválasztási törvény szerint, de korlátozott szabadválasztás mellett állíttassék be. Az

egyházmegyei tanügyi bizottmány jelöltjei közül a consistorium ajánl 3 egyént az egyházak választóinak, s ha ezek közül nem választanának, a consistorium rendeljen oda tanítót.

11. A tanítónak szavazatjoga legyen az iskolaszéknél, a presbyteriumban.

Az egyházmegyei közgyűlésnek minden praecoráns-tanító és minden tanügyi bizottmányi tanítótag szavazati joggal felruházott alkotó tagja legyen.

Az egyházmegyei consistoriumba legalább két tanítótag választassék be a gyűlések presbyteriumai által.

Az egyes egyházmegyékből az egyh. kerületi közgyűlésekre kiküldött képviselők egyike tanító legyen.

A conventensa zsinaton a tanítók, kerületenként hacsak 1—2 tanító által is képviselve legyenek.

12. Az egyházmegyei tanügyi bizottsági tagok fele, — a kerületinek legalább $\frac{1}{3}$ -da tanító legyen.

13. Az iskolai körfelügyelők az egyh. megyei közgyűlésen a tanügyi bizottmány ajánlatára neveztesse ki.

14. A tanítók vagy iskolájuk ellen kiküldendő vizsgáló bizottság felerészben tanítókból álljon.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Zsinat! Ime ezek azon, ránk nézve sürgős elintézését igénylő pontok, melyeknek ily értelemben leendő kegyes megállapításáért és

elrendeléséért ismételve esedezünk. Lehet, hogy az itt felhozott tárgyak között több is előfordul olyan, melyek talán nem is a zsinati tárgysorozatba tartoznak, hanem conventi, egyházkerületi vagy talán éppen egyházmegyei elintézését igényelnek; de mi mégis jónak láttuk ezeket mind itt elősorolni, tudván, hogy az egyes egyházmegyék és egyházkerületek intéző körreiből egyházi életünk vezérés oszlopembereit lesz szerencsénk e rendkívüli és nevezetes alkalommal tisztelhetni és üdvözölhetni. Táplál hát bennünket az édes reménység, hogy a mely tárgyak — mint nem zsinat elé tartozók — itt elő nem vétethetnek: azokat a hazaérkezendő mélyen tisztelt zsinati tagok a létesítendő conventen, egyh. kerületi s illetőleg egyh. megyei gyűléseinken a tanítók s a tanügy javára a legelső alkalommal foganatosítandják! Kérjük s reményljük pedig ezen tiszteletteljes felterjesztésünk figyelembevételét annál inkább, mert a helyzetünk javítására teendő minden lépés gyarapítandja azon áldásos tőkét, mely mind nagyobb-nagyobb mérvben fog kamatozni az iskolai nevelés- és oktatásügy emelésére és felvirágoztatására, — kétség nélküli igazság lévén az, hogy rendes körülmények között az iskolák szellemi értéke, az azokban működő tanítók helyzetének javításával fokozatos arányban nagyobbodik. Csak a tanítói hivatal kecsgetetőbbé vagy legalább tűrhetőbbé tétele által lehet reményelni, hogy több-több jeles képzettségű egyén lép e pályára s marad is meg ezen, hogy szellemi tőkáját a nevelés ügyének felvirágoztatására kamatoztassa. Az itt nyújtandó balzsam közvetve az iskola javára hozand áldásos következményeket; mert annál szivesebb igyekezettel s mint biztosan hisszük, annál nagyobb sikerrel fogunk közremü-

ködhetni, hogy midőn a kedves magyar hazának értelmes, hű és becsületes polgárokat nevelünk, neveljünk egyuttal buzgó és áldozatkész, kegyes és istenfélő egyháztagokat keresztyén anyaszentegyházunknak, melynek mi is hű és munkás tagjai óhajtunk maradni utolsó szempillantásunkig!

Kik is hódoló és megkülömböztetett mély tisztelettel vagyunk és maradunk

Csakonya, január 2. 1878.

Nagyméltóságu és Főtisztelendő Zsinat!

alázatos szolgái:

A b.-somogyi helv. hitv. egyházmegyebeli VI népiskolai kör tanítói nevében és megbizásából:

Héjas Dániel,

rinya-ujlaki praeoráns-tanító.

Molnár István,

rinya-sztkirályi paeoráns-tanító.

Szalóky Dániel,

csakonyai tanító.

Vecsei Sándor,

visontai tanító.

143478

